

УДК 331.5

Тарасенко І.О., д.е.н., професор,
Олефіренко К.С., аспірант,
Київський національний університет
технологій та дизайну, м. Київ, Україна

ПРОБЛЕМИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ НА ЕТАПІ ПІСЛЯВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ

На сучасному етапі розвитку світ переживає найглибшу соціально-культурну катастрофу, пов'язану із втратою єдиної загальнолюдської перспективи внаслідок загострення економічних, соціальних, екологічних і політичних проблем в глобальному масштабі. Доцільність розвитку, в центрі якого стоїть лише матеріальне виробництво, все більше ставиться під сумнів, що обумовлює необхідність зміни всієї парадигми – від ідеології накопичення матеріального багатства до ідеології «розумної достатності», від ідеології конкуренції до ідеології взаємодопомоги. Це обумовило потребу фундаментальних досліджень характеру економічних відносин в умовах глобалізації, в результаті чого об'єктивно виникла парадигма суспільства сталого розвитку.

Сутність концепції сталого розвитку на початковому етапі (1992 р.) визначалася як задоволення життєвих потреб теперішнього покоління при збереженні подібної можливості для наступних поколінь з акцентом на екологічну складову. Парадигма сталого розвитку є альтернативою теорії економічного зростання, яка ігнорує екологічні наслідки економічного розвитку за екстенсивною моделлю. Експертами Всесвітнього банку сталий розвиток було визначено як процес управління сукупністю активів, під якими розумівся не лише традиційно підрахований фізичний капітал, але й природний і людський капітал з урахуванням того, що сталий розвиток повинен забезпечити зростання в часі всіх цих активів [1, 2]. В 1994 році в доповіді ООН «Про розвиток людського потенціалу» концепцію сталого розвитку було

доповнено гуманістичною компонентою, яка в ній стала основною. В новій модифікації концепції сталий розвиток визначався не лише як такий, що породжує економічне зростання, але й такий, що справедливо розподіляє його результати, відтворює довкілля більшою мірою, ніж руйнує його, збільшує можливості людей, а не збіднює їх [3, с. 6-7].

В Політичній декларації Йоганнесбургського самміту [4] підкреслюється особлива важливість даного періоду розвитку людства, який супроводжується проблемами увіковічення диспропорцій як між країнами, так і в межах окремих країн, загостренням проблем бідності, голодом, погіршенням здоров'я населення та збільшенням неграмотності, а також погіршенням стану екосистем, від яких залежить добробут і перспективи людського існування. За таких умов потребується комплексний підхід до розв'язання всіх зазначених проблем, які країни можуть вирішити лише спільними зусиллями на основі глобального партнерства в інтересах забезпечення сталого розвитку [4].

Україна, поділяючи принципи сталого розвитку, підтримала впровадження Порядку денного у сфері сталого розвитку до 2030 року. Так, у 2019 році Президент України Володимир Зеленський підписав Указ щодо реалізації Цілей сталого розвитку та необхідність їх адаптації до специфіки розвитку України, включивши їх як пріоритетні до основних положень державної політики України [5]. Процес впровадження цих принципів в практику господарювання та життєдіяльності українського суспільства ускладнився значними руйнуваннями і збитками, які зазнала наша країна в умовах повномасштабного вторгнення з боку РФ. До таких наслідків доцільно віднести: значні людські втрати, знищення об'єктів державної, комунальної, приватної власності, руйнування енергетичної і транспортної інфраструктури, техногенні аварії, екоцид, і як наслідок – величезні економічні втрати. Все це спричинило колосальну за масштабами внутрішню і зовнішню міграцію, зниження рівня життя українців, і не лише економічну, а й соціальну та

гуманітрну кризи. Тому, в [6, с. 101] вчені зазначають, що «зусилля у сфері відбудови України і гуманітарної допомоги мають бути взаємопов'язані для того, щоб гарантувати, що наша країна не втратить десятиліття власних здобутків».

З огляду на зазначене, вважаємо доцільним на етапі подолання наслідків військової агресії в післявоєнному періоді державну політику спрямувати на відбудову країни, враховуючи як пріоритетні цілі сталого розвитку України. Досягнення, визначених в [5] 17 глобальних цілей Порядку денного до 2030 року, а також 169 відповідних завдань, вчені рекомендують здійснювати, виходячи з таких міркувань [6, с. 102]: «по-перше, вони стануть орієнтиром на етапі швидкої відбудови критичної соціальної та економічної інфраструктури, відновлення довкілля та подолання інших наслідків гуманітного та техногенного характеру; по-друге, вони забезпечать основу для середньострокових і довгострокових зусиль щодо відновлення і розвитку завдяки підходу «відбудувати краще», а також реалізуючи завдання євроінтеграційного курсу України».

Таким чином, до основних українських національних проблем майбутнього, вирішувати які потрібно вже сьогодні, слід віднести такі [6, 7]: деградація довкілля; стан енергетики; демографічна ситуація; зміни клімату; наслідки екологічних та техногенних катастроф. Для вирішення зазначених проблем потребується розробка і ухвалення державою та суспільством Стратегії сталого розвитку України, проєкт якої було представлено у 2017 році [8]. Останнє завдання є найбільш складним, оскільки потребує інтелектуальної сміливості, стратегічного мислення, відповідальності перед наступними поколіннями. Звичайно, механізм стримування негативних наслідків глобалізації з боку громадського руху полягає в здійсненні ефективного суспільного впливу на рішення міжнародних організацій, урядів країн і транснаціональних компаній з метою забезпечення балансу між інтересами

великих бізнесових кіл і гуманітарними та соціально-економічними інтересами світової спільноти. За таких умов завданням української влади на етапі післявоєнного відновлення повинна бути розробка довгострокової національної стратегії на основі інноваційно-інтелектуального, випереджаючого принципів розвитку, яка б знайшла своє вираження в національній концепції сталого розвитку.

На сучасному етапі для України, як і інших країн, особливо гостро стоїть питання про пошук шляхів і механізмів післявоєнного відновлення України, враховуючи Цілі сталого розвитку країни, з метою її виведення на новий більш високий рівень існування. Проведений аналіз створює переконливі підстави для визначення таких умов переходу України на модель сталого розвитку в повоєнному періоді: (1) екологічнобезпечний розвиток економіки, результатом якого повинно стати досягнення вищого рівня добробуту при одночасному розв'язанні ресурсо-екологічних і соціальних завдань; (2) відтворення та раціональне використання всіх видів ресурсів, запровадження ефективної системи природокористування та охорони довкілля, підтримання екологічної рівноваги як основи збереження довкілля для сучасного і майбутніх поколінь; (3) необхідність системної еколого-економічної реструктуризації промисловості, сільського господарства, узгодження цілей та заходів розвитку галузей і регіонів, окремих підприємств, які є елементами соціо-еколого-економічної системи країни; (4) співпраця з міжнародними організаціями з питань сталого розвитку та розв'язання ресурсо-екологічних проблем на основі інноваційного розвитку економіки, запровадження в практику господарювання найкращого досвіду та передових науково-технічних і соціально-економічних досягнень; (5) утвердження в суспільстві принципів соціальної справедливості, подолання соціальних проблем і стабілізація на цій основі демографічної ситуації в країні, повернення мігрантів, зниження захворюваності та збільшення тривалості життя людини.

Зростаюча залежність національної економіки від зовнішніх факторів, в тому числі наслідків військової агресії, обмеженість і висока вартість енергетичних ресурсів, необхідність більш раціонального використання сировинної бази і робочої сили мають слугувати стимулом для використання інновацій задля підвищення потенціалу віддачі від наявних в країні та імпортованих з-за її меж ресурсів, переходу вітчизняної економіки до стандартів економічно безпечного виробництва і споживання з метою забезпечення сталого економічного розвитку в цілому. Вирішення цих та інших проблем і потребує втручання держави, зокрема розробки державних рішень стосовно забезпечення ефективного сталого економічного розвитку країни на основі нових знань, високих технологій та інновацій.

Література

1. Згуровський М. Україна в глобальних вимірах сталого розвитку. *Дзеркало тижня*, № 19 (598). 20-26 травня 2006 р. URL: <http://www.dt.ua>
2. Національна доповідь України про стан виконання положень «Порядку денного на XXI століття» за десятирічний період (1992-2001 рр.). Рада національної безпеки і оборони України. URL: <http://www.rainbow.gov.ua/news/124.html>
3. Human Development under Transition. *Summaries of National Human Development Reports*, 1996. N.-Y. : Turpe and CIS, 1996. p. 6–7.
4. Йоханнесбургський самміт 2002 г. План виконання рішень. Резолюція 1. Політична декларація. Приложение. Йоханнесбургська декларація зі стійкого розвитку. Від Стокгольма до Ріо-де-Жанейро и Йоханнесбургу. URL: http://www.un.org/russian/conferen/wssd/docs/decl_wssg.pdf
5. Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року. Указ Президента України від 30.09.2019 № 722/2019 (rada.gov.ua). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/722/2019#Text>
6. Капінос Г., Ларіонова К. Проблеми управління сталим розвитком України в умовах війни. *Scientific journal «Modeling the development of the economic systems»*. URL: <https://mdes.khmn.edu.ua/index.php/mdes/article/view/154/134>
7. Щербак Ю. Сталий розвиток та майбутнє України. *Газета «День»*, № 167. 3 жовт., 2007 р.
8. Стратегія сталого розвитку України до 2030 року (проект). URL: https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/migration/ua/UNDP_Strategy_v06-optimized.pdf